

PENYERTAAN KAUM WANITA DALAM KEUSAHAWANAN LUAR BANDAR

Azlizan Talib, Zainal Md Zan, Hamzah Jusoh¹ and Sharifah Sofiah 'Atiqah Syed Ibrahim

Kolej Undang-undang, Kerajaan & Pengajian Antarabangsa, Universiti Utara Malaysia dan
¹Fakulti Sains Sosial & Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia

Abstrak

Keusahawanan merupakan satu pemangkin yang diyakini mampu untuk merubah dan meningkatkan taraf kehidupan komuniti. Justeru, penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan amatlah perlu dan dituntut dalam menjamin keberkesanan aktiviti ini terutamanya di kawasan luar bandar. Penyertaan kaum wanita dapat membantu bidang keusahawanan berkembang dengan lebih pesat ke arah menjana dan meningkatkan taraf kehidupan anggota komuniti. Namun begitu, tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan ini adalah masih rendah. Banyak faktor yang perlu dikenal pasti dalam mempengaruhi tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan ini. Faktor-faktor ini perlu diteliti secara mendalam kerana ianya mempengaruhi hala tuju perkembangan bidang keusahawanan yang diusahakan. Selain itu, apakah aspek-aspek sampingan lain yang perlu diberi perhatian khusus dalam menjana dan menggalakkan penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan di kawasan luar bandar? Melalui penyertaan aktif di kalangan kaum wanita, adalah diharapkan agar bidang keusahawanan luar bandar akan terus dan mampu berkembang maju ke arah memakmurkan lagi potensi dan sumber jaya yang terdapat di kawasan luar bandar.

Kata kunci: tahap penyertaan, keusahawanan, luar bandar

Abstract

Entrepreneurship as catalyst that is believed to be able to change and improve the lives of communities. Thus, the participation of community members in entrepreneurship is deemed necessary and demanded to ensure the effectiveness of the activity, particularly in rural areas. Women participation can help an entrepreneurship grows more rapidly in the direction of generating and improving standard of living of the community. However, the level of women participation in entrepreneurship is still low. Many factors need to be identified in influencing the level of participation of community members in the entrepreneurship. These factors should be examined in depth as they influence the direction of entrepreneurship undertaken. Besides, what other aspects that should be given an attention in generating and encourage women participation in entrepreneurship in rural areas? Through active participation among members of the community, it is hoped that rural entrepreneurship and expansion will continue to move towards another potential source of prosperity and success in rural areas.

Keywords: level of participation, entrepreneurship, rural

¹ Fakulti Sains Sosial & Kemanusiaan, UKM Bangi

Pengenalan

Penyertaan komuniti berperanan melatih dan membiasakan komuniti untuk melakukan kerja sendiri dan akan memudahkan mereka untuk meneruskan kerja tersebut atau membuat tindakan susulan di kemudiannya. Penyertaan juga dapat memastikan komuniti terlibat dan turut serta dalam proses perancangan, pelaksanaan, penilaian dan penambahbaikan kerja di setiap peringkat. Melalui penyertaan, komuniti bukan hanya berperanan sebagai penumpang sahaja, sebaliknya bertindak selaku peserta yang aktif dan turut bersama menyumbang ke arah memenuhi objektif program yang dianjurkan. Melalui penyertaan di dalam sesuatu aktiviti yang dianjurkan juga dapat memberikan rasa sepunya dan tanggungjawab terhadap aktiviti tersebut. Jika dilaksanakan dengan baik, ia boleh menimbulkan perasaan bangga komuniti terhadap usaha yang dicurahkan selain komitmen untuk mempertahankan dan meneruskan usaha-usaha lain kelak.

Penyertaan komuniti seharusnya berpaksikan dan menyasarkan perubahan atau pembangunan kepada komuniti terbabit bagi menghasilkan perubahan yang lebih baik di samping peningkatan dalam kualiti hidup masyarakat. Kerja komuniti yang dilaksanakan dengan tersusun dan mengikut prinsip dan kaedah yang sepatutnya pasti mampu membawa pembangunan atau perubahan yang positif kepada komuniti terbabit. Melalui penyertaan komuniti, perubahan dalam sikap, pandangan, cara berfikir, nilai, tindakan, perhubungan dan pergaulan, persepsi, kebolehan dan kemahiran diri, kepimpinan dan sebagainya seharusnya berlaku dalam diri anggota dan juga komuniti terbabit. Satu tanggungjawab yang amat penting ialah untuk memastikan anggota komuniti dapat menilai komuniti mereka dengan objektif, menyuarakan masalah dan mengenal pasti keutamaan yang perlu diberikan berdasarkan kepada situasi yang dihadapi.

Dalam memperkatakan tentang konsep penyertaan komuniti, Arnstein (1969) yang merupakan penulis awal dalam penyertaan komuniti menyatakan ianya melibatkan pengagihan semula kuasa yang membolehkan mereka mendorong kepada pemulihan sosial serta membolehkannya untuk berkongsi faedah-faedah bersama di dalam masyarakat. Pendapat beliau ini turut disokong oleh Rogers et al. (2008) yang mengutarakan konsep yang serupa dengan menyatakan penyertaan komuniti boleh melahirkan perasaan keempunyaan (*sense of ownership*) dan perasaan perkongsian tanggungjawab (*shared responsibility*). Penyertaan mampu mewujudkan kemapanan hidup komuniti yang tinggi dan memberikan kesan psikologi serta motivasi kepada pihak berkepentingan untuk mempunyai rasa *sense of ownership* contohnya dalam menghargai sesebuah projek pembangunan lebih-lebih lagi jika kos bagi projek itu ditanggung bersama oleh mereka.

Penyertaan Kaum Wanita Dan Keusahawanan

Penyertaan merupakan satu wadah atau penentu kepada kejayaan atau kegagalan sesuatu program yang dianjurkan. Dalam menentukan hala tuju program terbabit, kaum wanita seharusnya memainkan peranan yang aktif dengan melibatkan diri di dalam setiap aktiviti atau program yang dianjurkan. Secara umumnya, matlamat penyertaan adalah untuk melibatkan setiap anggota komuniti secara langsung di dalam penganjuran sesuatu program bermula daripada peringkat bawahan iaitu perancangan sehinggalah kepada peringkat pelaksanaan dan pemantauan.

Dalam konteks luar bandar, penyertaan aktif kaum wanita di dalam program pembangunan yang dianjurkan amatlah dituntut bagi menentukan hala tuju dan menjamin kejayaan kepada sesuatu program pembangunan yang diadakan terutamanya berkaitan dengan bidang ekonomi. Bagi menyokong hal ini, salah satu strategi yang digariskan dalam

menyusun semula masyarakat adalah untuk melahirkan usahawan bumiputera di semua lapangan dan peringkat kegiatan ekonomi bagi membolehkan mereka bersama-sama berganding bahu dengan bukan bumiputera dalam memajukan ekonomi negara dan perdagangan antarabangsa.

Johannisson (1990) menyatakan terdapatnya keperluan kepada 'keusahawanan komuniti' untuk mengguna pakai sumber jaya yang ada untuk pembangunan setempat. Mereka melihat usahawan komuniti sebagai fasilitator untuk aktiviti keusahawanan berbanding seorang ahli perniagaan yang mewujudkan kerjasama dengan ahli komuniti. Usahawan komuniti seharusnya mengadakan usaha sama sama ada sesama individu atau komuniti terlibat. Haugh dan Pardy (1999) menekankan rangkaian sebagai elemen utama dan menyangkal usahawan komuniti boleh memainkan peranan sebagai agen penting dalam persekitaran sosioekonomi.

Austin et al. (2006) menjelaskan usahawan komuniti seharusnya mencorakkan aktiviti keusahawanan ke arah penerokaan dan pengeksploitasian peluang-peluang sosial melalui penggunaan sumber-sumber sedia ada sebagai elemen utama proses ini. Aktiviti keusahawanan ini boleh dikendalikan sama ada oleh organisasi sedia ada atau mewujudkan organisasi baru untuk menggalakkan lebih banyak penyertaan secara sukarela, peluang perniagaan dan penyertaan agensi kerajaan (Borch et al. (2008).

Unsur-unsur asas penyertaan merujuk kepada bagaimana penduduk tempatan menentukan keperluan-keperluan mereka sendiri sesuai dengan apa yang mereka cari serta gunakan di dalam meningkatkan taraf hidup dan bagaimana menyelesaikan masalah yang dihadapi agar kawasan mereka lebih bertambah maju (Hunt 1990). Brannstorm et al. (1994) pula berpendapat bahawa penyertaan penduduk di mana mereka menangani keperluan masing-masing melalui penyertaan aktif di dalam kegiatan dan juga penyertaan di dalam membuat keputusan.

Dalam konteks keusahawanan, ianya masih lagi merupakan suatu bidang yang baru dan asing bagi masyarakat luar bandar di negara ini terutamanya berkaitan dengan bidang pertanian di kawasan luar bandar. Penyertaan bidang pertanian dalam keusahawanan masih rendah berbanding dengan bidang lain seperti perkhidmatan dan pembuatan. Begitu juga dalam sub-sektor pertanian seperti perladangan, jumlah mereka yang terlibat dalam keusahawanan melalui bidang ini tidak begitu memberangsangkan. Penyertaan kaum wanita luar bandar dalam aktiviti-aktiviti perniagaan masih pada tahap yang rendah. Ini kerana kebanyakan mereka tidak berpendidikan tinggi, sikap terhadap usaha untuk meningkatkan pendapatan melalui perniagaan dan kemungkinan pemikiran hanya terbatas kepada aktiviti penanaman sahaja untuk memenuhi keperluan hidup seharian. Mereka masih lagi di tahap yang lama, tidak berpandangan jauh dan tidak mempunyai wawasan untuk memajukan diri dan masyarakat. Mereka juga tidak dapat melihat sektor pertanian sebagai satu peluang untuk meningkatkan pendapatan dan peluang pekerjaan kepada masyarakat di sekeliling mereka (Mohd Noor Mohd Shariff dan Samsuri Samsudin 2008).

Metodologi Kajian

Penyelidikan ini akan melibatkan beberapa peringkat kajian iaitu bermula daripada tinjauan awal, melakukan kajian soal selidik serta menjalankan temu bual secara mendalam terhadap anggota komuniti yang dikenal pasti. Pertamanya, penyelidikan ini didahului dengan tinjauan awal serta temu bual secara tidak rasmi dengan anggota komuniti di kawasan kajian bagi mendapatkan gambaran secara umum berkenaan dengan kajian yang dijalankan. Seterusnya, kajian soal selidik serta temu bual secara mendalam dilakukan terhadap golongan sasaran yang telah

dikenal pasti bagi mendapatkan gambaran secara lebih khusus dan terperinci untuk mendapatkan hasil penemuan kajian yang lebih tepat bagi memenuhi objektif kajian yang ditetapkan.

Kaedah temu bual secara mendalam dilakukan terhadap anggota-anggota komuniti yang merangkumi Pengerusi JKKK, Setiausaha dan penduduk kampung untuk mendapatkan gambaran yang lebih jelas kepada keperluan kajian yang dilakukan bagi mengenal pasti tahap penyertaan kaum wanita di dalam aktiviti keusahawanan yang dianjurkan bagi membuat penilaian terhadap faktor-faktor yang mempengaruhi tahap penyertaannya. Oleh itu, penemuan daripada kaedah temu bual secara mendalam ini akan dapat mengukuhkan lagi hujah-hujah umum hasil daripada analisis terhadap borang soal selidik agar dapat menghasilkan satu penemuan kajian yang lebih mantap dan jitu.

Selain itu, pengumpulan data sekunder juga turut dilakukan bagi mendapatkan input-input tambahan bagi menyokong data-data dan input-input sedia ada melalui temu bual dengan pegawai-pegawai daripada pelbagai agensi yang berkaitan serta bahan-bahan rujukan bercetak daripada beberapa sumber seperti laporan agensi-agensi kerajaan, buku, jurnal, akhbar, buletin dan sebagainya.

Penemuan Kajian Dan Perbincangan

Keusahawanan dilihat sebagai satu pemangkin yang dapat mengatasi segala masalah yang berkaitan dengan pertumbuhan ekonomi, ketidaksamaan sosial dan peluang pekerjaan. Semakin banyak negara di dunia yang begitu aktif mempromosikan bidang keusahawanan ini. Di kebanyakan negara membangun, usahawan dalam kalangan wanita semakin mendahului usaha berbanding dengan usahawan lelaki dalam membantu kerajaan untuk mengukuhkan dan membina kekuatan industri kecil dan sederhana (IKS) terutamanya industri desa yang akan menyumbang ke arah pengurangan kadar kemiskinan. Pembangunan dan promosi industri kecil dan sederhana (IKS) dapat membantu mengembangkan inisiatif keusahawanan dan dalam masa yang sama mengukuhkan proses mengurangkan jurang ekonomi dan sosial. Kepentingan industri kecil dan sederhana (IKS) terutamanya di kawasan luar bandar dapat dilihat melalui penyediaan peluang-peluang pekerjaan, menggalakkan pertumbuhan ekonomi dan membantu menjana modal tambahan untuk operasi berskala lebih besar. Tambahan pula, pembangunan IKS ini dilihat sebagai pemacu kepada pencapaian ekonomi global dan objektif sosioekonomi termasuk mengurangkan kadar kemiskinan di negara membangun (Singh & Belwal 2008).

Keusahawanan adalah penting di dalam dunia hari ini dan menjadi faktor penggerak kepada perubahan dan perkembangan ekonomi. Peranan keusahawanan di dalam pembangunan ekonomi bukan sekadar meningkatkan kadar per kapita pengeluaran dan pendapatan, malahan ia juga melibatkan perubahan kepada struktur perniagaan dan masyarakat. Perubahan ini diiringi oleh pertumbuhan dan peningkatan pengeluaran. Teori Pertumbuhan Ekonomi menggambarkan inovasi adalah kunci utama kepada perkembangan ekonomi di dalam membina produk atau perkhidmatan baru di dalam pasaran. Aktiviti pembaharuan juga menjadi pendorong para pemodal untuk melabur di dalam peluang baru yang dicipta. Keusahawanan melalui proses pembaharuan mencipta pelaburan baru di dalam dunia perniagaan, di mana ia akan meningkatkan perkembangan ekonomi, peluang pekerjaan baru tercipta dan mengurangkan kadar pengangguran.

Lanjutan daripada itu, penyertaan aktif kaum wanita di dalam bidang ini bukan sahaja akan membolehkan mereka memperoleh pendapatan lumayan, membantu menghindarkan daripada kemiskinan, malahan berpeluang untuk

menikmati dan memanfaatkan sepenuhnya segala kemudahan yang disediakan untuk tujuan ini seperti infrastruktur, rangkaian komunikasi, pelbagai insentif dan sebagainya bagi menyokong pembangunan komuniti usahawan ini.

Namun begitu, tahap penyertaan kaum wanita luar bandar di dalam aktiviti-aktiviti keusahawanan masih kurang memberangsangkan. Ini kerana, kebanyakan daripada mereka masih lagi mengamalkan cara pemikiran yang lama serta tidak berpandangan jauh. Selain taraf pendidikan, sikap dan mentaliti penduduk juga memainkan peranan dalam mempengaruhi penyertaan mereka di dalam aktiviti keusahawanan ini. Secara tidak langsung, perkara-perkara ini turut memberi kesan kepada perkembangan bidang keusahawanan di kawasan kajian.

Selain daripada faktor-faktor umum seperti yang dinyatakan di atas, faktor-faktor lain yang dikenal pasti memberi pengaruh kepada penyertaan kaum wanita luar bandar dalam bidang keusahawanan termasuklah sikap penduduk, mentaliti subsidi yang menebal, kurangnya komitmen, tidak mempunyai inisiatif untuk berjaya, kekurangan kursus dan latihan serta pelbagai faktor lain yang berkaitan. Faktor-faktor ini seharusnya dinilai secara teliti bagi mendapatkan kepastian dan penjelasan secara terperinci sejauh mana faktor-faktor ini memainkan peranan dalam mempengaruhi tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan di kawasan kajian.

Faktor-Faktor Yang Mempengaruhi Tahap Penyertaan Kaum Wanita Dalam Bidang Keusahawanan

Penyertaan kaum wanita merupakan elemen penting dalam menentukan kejayaan atau kegagalan sesuatu program yang dijalankan. Melalui penyertaan, penduduk dapat menyelami, memberikan input serta maklum balas berkenaan dengan aktiviti terbabit dari segi manfaat dan keberkesanan kepada ahli komuniti. Maklum balas yang diperoleh amat penting dalam membuat proses penambahbaikan untuk perencanan aktiviti-aktiviti lain di masa hadapan. Penyertaan merupakan satu wadah untuk penduduk mendapat peluang melibatkan diri secara langsung di dalam program atau aktiviti yang dianjurkan. Dalam konteks umum, selain beroleh manfaat daripada program terbabit, budaya penyertaan juga dapat menyuburkan jalinan silaturahim sesama penduduk yang terlibat. Namun begitu, tidak semua penduduk mempunyai keinginan dan minat untuk melibatkan diri di dalam aktiviti-aktiviti yang diadakan di kawasan mereka.

Bagi tujuan itu, faktor-faktor sebenar yang dikenal pasti wujud di kawasan kajian perlu diteliti bagi mengkaji sejauh mana faktor-faktor ini mempengaruhi dan memberi kesan kepada penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan di kawasan kajian. Jika diteliti paparan secara deskriptif dalam Jadual 1, faktor modal/ kewangan dilihat paling dominan dalam mempengaruhi tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan. Nilai 66 peratus (Kampung Natoi) dan 77 peratus (Kampung Tradisi Paya Pahlawan) yang ditunjukkan dapat menjelaskan betapa pentingnya aspek modal dan kewangan ini dalam menentukan hala tuju dan corak penyertaan kepada penduduk. Tanpa modal yang diperlukan dan kewangan yang mencukupi, akan membatasi dan mengehadkan seseorang individu itu untuk melibatkan diri dalam bidang keusahawanan walau pun mempunyai minat dan keinginan yang tinggi untuk berbuat sedemikian.

Selain itu, faktor kedua paling dominan iaitu kekurangan kursus serta latihan keusahawanan yang ditawarkan juga didapati memberi pengaruh yang ketara kepada responden di kedua-dua kawasan kajian untuk melibatkan diri iaitu dengan nilai melebihi 60 peratus. Kenyataan ini disokong dengan statistik berkenaan dengan kursus dan latihan keusahawanan yang pernah diikuti oleh responden iaitu menunjukkan hanya 2 peratus daripada keseluruhan responden di Kampung Natoi pernah mengikuti kursus-kursus dan latihan keusahawanan yang dianjurkan

berbanding 13 peratus responden di Kampung Tradisi Paya Pahlawan. Jika diteliti mengikut pecahan jenis kursus dan latihan yang pernah diikuti, responden di Kampung Natoi hanya pernah mengikuti kursus perniagaan sahaja manakala responden Kampung Tradisi Paya Pahlawan pernah mengikuti latihan jahitan, makanan, masakan, asuhan dan kursus perniagaan.

Sebagai tambahan, faktor-faktor ini turut disokong dengan kelemahan-kelemahan sedia ada yang terdapat dalam komuniti terbabit di kedua-dua kawasan kajian iaitu Kampung Natoi dan Kampung Tradisi Paya Pahlawan. Ini termasuklah kurangnya sambutan dan sokongan penduduk (12/33 peratus), kurangnya inisiatif untuk melibatkan diri (16/22 peratus), kurangnya komitmen (6/26 peratus), sikap penduduk (8/22 peratus) dan kurangnya kefahaman terhadap program keusahawanan yang dianjurkan (2/28 peratus). Walau pun nilai peratusan yang ditunjukkan adalah rendah, namun perkara ini dilihat signifikan dan perlu diberi perhatian khusus memandangkan faktor-faktor sampingan ini mempunyai kaitan langsung dengan sikap dan peribadi penduduk serta merupakan hal ehwal dalaman ahli komuniti berkenaan yang mampu diatasi dan ditangani dengan sebaiknya terutamanya oleh organisasi kepimpinan kampung terbabit dalam usaha untuk menarik minat dan meningkatkan tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan di kawasan kajian.

Jadual 1: Faktor-faktor yang mempengaruhi penyertaan penduduk dalam aktiviti keusahawanan

Faktor Mempengaruhi	Kg. Natoi		Kg. Tradisi Paya Pahlawan	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Sikap penduduk	9	8	27	22
Mentaliti subsidi	0	0	12	10
Sambutan dan sokongan penduduk	13	12	40	33
Kurang kefahaman terhadap program keusahawanan	2	2	34	28
Kurangnya inisiatif untuk melibatkan diri	18	16	27	22
Kurangnya komitmen	7	6	32	26
Birokrasi	0	0	15	12
Modal/ kewangan	75	66	93	77
Perselisihan politik	0	0	13	11
Kursus/ latihan	74	66	73	60

Sumber : Kajian Lapangan (2012)

Potensi Bidang Keusahawanan Di Kawasan Kajian

Jika dinilai dari segi potensi bidang keusahawanan di kawasan kajian, 19 peratus responden di Kampung Natoi dan 44 peratus responden di Kampung Tradisi Paya Pahlawan berpendapat bidang ini masih mempunyai potensi untuk berkembang dengan lebih maju pada masa hadapan (rujuk Jadual 2). Kenyataan ini secara amnya dipengaruhi oleh minat dan sejauh mana keyakinan kaum wanita terhadap bidang keusahawanan di kawasan kajian. Penduduk di kawasan kajian didapati masih terkongkong dengan mentaliti konvensional serta tidak berfikir jauh. Secara rasionalnya, setiap kampung mempunyai ciri-ciri serta keunikan-keunikan yang tertentu di samping potensi-potensi tersembunyi yang harus dicungkil dan dieksploitasi sebaiknya. Penduduk seharusnya lebih berfikir terbuka dan

mencari jalan bagaimana untuk mengoptimumkan segala sumber jaya yang terdapat di dalam kampung masing-masing secara sebaik-baiknya dengan bantuan dan rujukan daripada agensi-agensi yang terlibat.

Jadual 2: Potensi bidang keusahawanan di kawasan kajian

Potensi Bidang Keusahawanan	Kg. Natoi		Kg. Tradisi Paya Pahlawan	
	Bilangan	Peratus	Bilangan	Peratus
Setuju	21	19	53	44
Tidak setuju	46	41	15	12
Tidak pasti	46	41	53	44

Sumber : Kajian Lapangan (2012)

Rumusan Kajian

Masyarakat luar bandar lazimnya digambarkan sebagai satu kumpulan masyarakat yang beku, lembab dan kekurangan inisiatif untuk maju. Justeru itu pada peringkat awalnya, ia memerlukan bantuan atau tolakan daripada pihak luar untuk berubah. Golongan ini digambarkan sebagai satu kelompok yang miskin, mundur dan terbiar. Kemiskinan dan kemunduran ini pula terus berlanjutan kerana dari segi sosialnya, anggota komuniti tersebut dikatakan tidak mempunyai kesedaran untuk mengubah nasib ke arah satu taraf kehidupan yang lebih baik serta seiring dengan peredaran semasa. Keadaan ini antara lainnya adalah disebabkan kerana golongan ini masih dibelenggu oleh adat resam dan cara hidup tradisional yang sangsi tentang pemikiran baru dari luar yang belum pasti akan kesan baik dan buruknya.

Morrison (2006) menyatakan bahawa keusahawanan berpunca daripada gerak hati dan dalam diri seseorang itu sendiri, masyarakat serta budaya. Ia merupakan sesuatu yang lebih penting berbanding fungsi mudah ekonomi serta mewakili satu gabungan material dan bukan material, pragmatisme dan idealisme. Asas keusahawanan merujuk kepada pengaplikasian proses inovasi serta penerimaan terhadap suatu fungsi menanggung risiko, berorientasikan perubahan terhadap kedua-dua aspek sosial dan ekonomi. Ringkasnya, hasil daripada inovasi tersebut akan memberikan kesan yang positif.

Tahap penyertaan di dalam bidang keusahawanan dalam kalangan kaum wanita secara keseluruhannya berada pada tahap sederhana. Hasil kajian menunjukkan keadaan ini berkait rapat dengan faktor demografi iaitu umur, taraf pendidikan dan pekerjaan utama. Dalam memperkatakan tentang pengaruh taraf pendidikan dalam bidang keusahawanan, hasil kajian oleh Zaidatol dan Habibah (1997) mendapati terdapat hubungan yang positif di antara pendidikan keusahawanan dengan kejayaan usahawan sementara pendidikan pula mempunyai hubungan positif dengan pembangunan ekonomi. Maka itulah sebab usahawan yang berjaya adalah usahawan yang lebih berpendidikan. Justeru itu pendidikan keusahawanan yang berterusan penting kerana ia dapat memberi pelbagai faedah seperti membantu seseorang usahawan mengenali potensi diri dan aspirasinya terhadap bidang keusahawanan, membentuk personaliti dan ciri-ciri yang perlu dimiliki oleh usahawan berjaya serta membolehkan usahawan mendapatkan maklumat terkini berkaitan dengan sesuatu perniagaan.

Hakikat yang diakui, bidang keusahawanan sememangnya terbuka kepada sesiapa sahaja yang mempunyai tekad dan keinginan untuk berjaya dalam bidang perniagaan. Paling penting ialah membuat persediaan yang secukupnya

di samping memiliki modal dan kemahiran-kemahiran keusahawanan yang diperlukan bagi melancarkan perancangan perniagaan. Sememangnya diakui, bidang keusahawanan di kawasan kajian mempunyai potensi untuk di maju dan diperkembangkan lagi di masa hadapan. Secara ringkasnya, berdasarkan temu bual serta kaji selidik yang dilakukan, potensi bidang keusahawanan di kawasan kajian lebih menjurus kepada pengeksploitasian terhadap sumber jaya-sumber jaya sedia ada di dalam kampung tersebut terutamanya bidang pertanian dan ternakan. Di samping itu, juga terdapat permintaan terhadap perusahaan jahitan dan tenunan terutama sekali untuk diceburi oleh kaum wanita. Sebenarnya, bidang keusahawanan ini akan lebih terserlah sekiranya individu-individu terbabit benar-benar mempunyai minat, komited terhadap pekerjaan dilakukan, mempunyai kemahiran-kemahiran keusahawanan yang diperlukan serta modal permulaan bagi menggerakkan perniagaan yang akan dilakukan. Selepas itu, barulah tindakan susulan dan sokongan diambil bagi memantapkan lagi perniagaan yang telah dimulakan itu.

Kesimpulan

Tahap penyertaan kaum wanita di kawasan kajian secara amnya adalah merujuk kepada usaha dan inisiatif sendiri untuk terlibat di dalam sesuatu program yang dianjurkan. Mereka tidak dipaksa sebaliknya boleh bekerjasama dan berkongsi idea ke arah menambah baik program-program tersebut. Namun begitu, terdapat golongan minoriti penduduk yang mengharap sesuatu insentif jika inginkan mereka untuk sama turut serta dalam program terbabit.

Isu penyertaan kaum wanita di dalam bidang keusahawanan pula seharusnya dilihat dalam konteks yang lebih luas memandangkan bidang ini mempunyai potensi yang baik untuk di maju dan diperkembangkan lagi pada masa hadapan. Faktor-faktor dan kelemahan-kelemahan yang telah dikenal pasti memberi kesan dan pengaruh kepada tahap penyertaan kaum wanita seperti modal, kursus dan latihan, kurang kefahaman terhadap bidang keusahawanan, masalah komitmen, kurang inisiatif penduduk untuk melibatkan diri serta faktor jantina, taraf perkahwinan, umur dan taraf pendidikan sebaiknya cuba diatasi, diperbaiki dan dibuat penambahbaikan dalam usaha untuk menggalak dan meningkatkan tahap penyertaan kaum wanita dalam bidang keusahawanan terutamanya di kawasan kajian.

Sementara itu, agensi-agensi yang terlibat dalam bidang keusahawanan pula seharusnya bersatu dan bersepakat dalam menyediakan perkhidmatan yang lebih menyeluruh dan memberikan komitmen yang lebih jitu agar proses peningkatan kualiti kehidupan komuniti luar bandar akan dapat dicapai sepenuhnya dengan lebih menyeluruh dan efisien.

Sememangnya diyakini bahawa bidang keusahawanan merupakan di antara pemangkin utama bidang ekonomi di kawasan luar bandar. Sewajarnya bidang keusahawanan ini diperkembangkan ke arah memakmurkan lagi potensi ekonomi luar bandar. Bagi merealisasikan matlamat ini, semua pihak baik dalam kalangan penduduk kampung, usahawan mahu pun agensi-agensi yang berkenaan haruslah bekerjasama dan berganding bahu bagi memperkukuh dan memperkembangkan lagi bidang keusahawanan luar bandar. Untuk tujuan itu, penduduk luar bandar seharusnya bangkit, sedar dan mempunyai inisiatif sendiri ke arah meningkatkan tahap ekonomi masing-masing. Pelbagai insentif dan galakan seperti kemudahan mendapatkan modal, peluang-peluang untuk mengikuti kursus dan latihan keusahawanan, aspek pemasaran yang lebih meluas serta pendedahan yang lebih mendalam terhadap bidang keusahawanan haruslah dibantu bagi menyemaikan minat dan kecenderungan untuk menyertai bidang keusahawanan.

Rujukan

- Arnstein, S.R. 1969. A ladder of citizen participation. *American Institute of Planners Journal* 35(4): 216-224.
- Austin, J, Stevenson, H. & Wei-Skillern, J. 2006. Social and commercial entrepreneurship: same, different or both? *Entrepreneurship Theory & Practice* 30(1): 1-22.
- Borch, O.J, Forde, A., Ronning, L., Vestrum, I.K & Alsos, G.A. 2008. Resource configuration and creative practices of community entrepreneurs. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy* 2(2): 100-123.
- Brannstorm, I., Pearson, L. & Wall, S. 1994. Towards a framework for outcome assessment of health intervention: conceptual and methodological considerations. *European Journal of Public Health* 4: 125-130.
- Haugh, H.M & Pardy, W. 1999. Community entrepreneurship in north east Scotland. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 5(4): 163-172.
- Hunt, S. 1990. Building alliance. Professional and political issue in community participation. Example from a health and community development project. *Health Promotion International*. 179-185.
- Johannisson, B. 1990. Community entrepreneurship- cases and conceptualisation. *Entrepreneurship & Regional Development* 2: 71-85.
- Mohd Noor Mohd Shariff & Samsuri Samsudin. 2008. Keusahawanan peladang di Lembaga Kemajuan Pertanian Muda (MADA): kajian dari sudut pendekatan sikap. *International Journal of Management Studies* 15(1): 161-180.
- Morrison, A. 2006. A contextualisation of entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 12(4): 192-209.
- Rogers, P. P, Jalal, K. F., & Boyd, J. A. 2008. *An Introduction to Sustainable Development*. New Delhi: Prentice Hall of India.
- Singh, G & Belwal, R. 2008. Entrepreneurship and SMEs in Ethiopia: evaluating the role, prospects and problems faced by women in this emergent sector. *Gender in Management: An International Journal* 23(2): 120-136.
- Zaidatol Akmaliah Lope Pihie & Habibah Elias. 1997. *Keusahawanan dan Motivasi Diri*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.